

B.A.R. II
78824
Nr. srot 154262

editată din fondul cultural al Societății
„Cartea Românească”.

PĂCINI ALESE DIN SCRIITORII ROMÂNI

Publicațiune periodică

No. 181

No. 181

I. A. BASSARABESCU

Pe drezină
și alte nuvele.

CARTEA ROMÂNEASCĂ

BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ DE POPULARIZARE CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE

SUB ÎNGRIJIREA REDACȚIONALĂ A D-LUI I. SIMIONESCU, Prof. Universitar și Membru al Academiei

Seria A. ȘTIINȚA PENTRU TOȚI

- No. 1. *Omul primitiv*, Cum eră, de Profesor I. Simionescu.
No. 2. *Viața omului primitiv*, de profesor I. Simionescu.
No. 3. *Gazurile naturale*, de profesor I. Simionescu.
No. 4. *Abinele*, de T. A. Bădărău.
No. 5. *Diabetul, îngrășarea și gălbănirea* de Dr. M. Căhănescu-Carlsbad.
No. 6. *Razele vizibile și invizibile*, de C. Gheorghiu.
No. 7. *Viața microbilor*, de Dr. I. Gheorghiu.
No. 8. *Furnicile*, de T. A. Bădărău.
No. 9. *Viața plantelor*, Prof. I. Simionescu.
No. 10—11. *"Pasteur"*, de C. Motaș. (Viața și roadele mușchii sale)
No. 12. *Soarele și Luna*, de Prof. I. Simionescu.
No. 13. *Telefonul fără fir*, de Prof. T. Lătescu.
No. 14. *Porumbeii mesageri*, de V. Sadoveanu.
No. 15. *Planeta Marte*, de I. Pășa.
No. 16. *Dela Omer la Einstein*, de Gen. Pa-năitescu.
No. 17. *Cum vedem*, de Dr. I. Glăvan.
No. 18. *Razele X*, de Al. Cișman.
No. 19. *Omul dela Cucuteni*, de I. Simionescu.
No. 20. *Protozoarele*, de I. Lepși.
No. 21. *Fulgerul și trăsnetul*, de C. G. Bra-dețanu.

Seria B. SFATURI PENTRU GOSPODARI

- No. 1. *Îngrijirea păsărilor*, Boalele lor de C. S. Motaș, Prof. Universitar.
No. 2. *Despre tovarășii de preot* C. Dron.
No. 3. *Scarlatina și alte boale motipsitoare* de Dr. I. Gheorghiu.
No. 4. *L vada din sămburi*, de C. Gheorghiu.
No. 5. *În jurul casei*, de M. Lupescu.
No. 6. *Casa*, de Profesor I. Simionescu.
No. 7. *Morcovul și alte legume*, de P. Roziade.
No. 8. *Sifilisul*, de Dr. E. Gheorghiu.
No. 9. *Temeiul îmbunătățirii vitelor*, de D. G. Chițoiu.
No. 10. *Votul obștesc*, de A. Gorovei.
No. 11. *Creșterea porcilor*, de A. Oescu.
No. 12. *Viermii de mătase*, de A. A. Bădărău.
No. 13. *Oftica*, de Dr. Gheorghiu.
No. 14. *Pelagra*, de Dr. Babeș.
No. 15. *Alegerea semințelor*, de Lăcrițianu Profesor.
No. 16. *Îngrijirea păsărilor*, de C. S. Motaș, Prof. Universitar.
No. 17. *Rătăcirii Bolșeviste*, de Maior I. Mihai.
No. 18. *O stupină într'un roiu*, de N. Nicolaescu.
No. 19. *Cum se întemeloază o vie*, de D. Cădere.

- No. 20. *Răsadnița și Plantele din răsad*, de V. Sadoveanu, Profesor.
No. 21. *Lehuzia*, de E. Gheorghiu.
No. 22. *Mesteșugul vopsitului* de A. Gorovei.
No. 23. *Cum orbim*, de I. Glăvan.
No. 24. *Conservarea carnei*, de A. Gheorghiu.
No. 25. *Catul*, de Prof. E. Udrișchi.
No. 26. *Doctorul în casă*, de Dr. O. Apostol.
No. 27. *Cum trebuie să ne hrănim*, de E. Severin.
No. 28. *Lămurirea legii dărilor*, de I. Pascu.
No. 29. *Befia*, de Dr. Emil Gheorghiu.
No. 30. *Lămurirea Constituției*, de Artur Gorovei.
No. 31. *Boile parazitare la animale călă se trec la om*, de prof. C. Motaș.
No. 32. *Folosințe nesocotite în gospodărie*, de I. Simionescu, profesor.
No. 33. *Mama și copilul*, de dr. M. Manicaticide.
No. 34. *Îndrumări spre sănătate*, de Dr. Bordea.
No. 35. *Cum să ne îngrijim*, de Dr. Bordea.
No. 36. *Om și societatea*, de Al. Ciugca.
No. 37. *Bucătăria sătenței*, de Maria Col. Dobrescu.

Seria C. DIN LUMEA LARGĂ

- No. 1. *Ucraina*, de G. Năstase, asistent universitar.
No. 2. *Cehoslovacia*, de Prof. I. Simionescu.
No. 3. *Munții apusei*, de Prof. D. David.
No. 4. *Finlanda*, de Profesor I. Simionescu.
No. 5. *Bucovina*, de G. Năstase.
No. 6. *Basarabia*, de G. Năstase.
No. 7. *Dobrogea*, de Dr. C. Brătescu.
No. 8. *Spre polul sud*, de Prof. I. Simionescu.
No. 9. *Olanda*, de Apostol Culea. (Țara și Poporul).
No. 10. *Viața în adâncul mărilor*, de Motaș.
No. 11—12. *Mitropolitul Șaguna*, de Prof. I. Lupăș.
No. 13. *Către Everest*, de I. Simionescu.
No. 14. *Românii de peste Nistru*, de V. Horia.
No. 15. *Ardealul*, de I. Simionescu.
No. 16. *Lituania*, de Gr. Năstase.
No. 17. *Câmpia Transilvaniei*, de Ion Popa Câmpianu.
No. 18. *Moldova* de I. Simionescu.

Seria D. ȘTIINȚĂ APLICATĂ

- No. 1. *Fabricarea săpunului*, de Ing. A. Schorr.
No. 2. *Motoare 1 esel*, de Ing. Căsseti.
No. 3. *Despre parfumuri* (Indus. parfumului), de Prof. Severin.
No. 4—5. *Aerul lichid*, de Ilie Matei.
No. 6. *Industria azotului*, de Laurenția Căton.
No. 7—8. *Locomotiva* de Ing. Cassa.

PAGINI ALESE DIN SCRITORII ROMANI

I. A. BASARABESCU¹⁾

Pe drezină

O stație mică la poalele unui deal, cu vii.

Șef, domnu' Napoleon Manolescu-Peltea, însurat de curând. E un om domnu' Manolescu, în fața căruia nu ți-ai cprî o esciamație.

— Gras bărbat !

Cum a terminat școala de mișcare a început să se îngrășe. Insurătoarea și șefia l-au surprins îngrășându-se și chiar sub auspiciile acestor două instituții, n'a stat pe loc, s'a îngrășat mai departe...

De altfel, acesta a fost și unicul cusur de care l-a învinuit și soacra, înainte de a se hotări să-i dea fata :

— De, d-le Napoleon, bun băeat ai fi, modest ca o față mare; fără viții ; n'am nimic contra și n'aș mai stă de loc pe gânduri; dacă n'ar fi ceva la mijloc : Ești cam slăbuț... Să te mai îngrăși !...

Și vorbindu-i astfel, îl tot bătea peste obraji durdulii, care se roșiseră ca două sfecle.

Coana Luxița eră femeie bună. I-a dat fata cu toată inima, precum și trei mii de franci și un „pian“ cu coadă zestre ; căci, ce și-a zis dumneaei :

Ei și dacă e gras, să nu se mai însoare omu' ? Mai bine eră de-mi dam fetița după țărul ăla de Georgescu dela percepție ? Fiecare face cum știe ; pot să clevească gurile rele cât vor pofti...

¹⁾ A se citi în No. 151 din «PAGINI ALESE DIN SCRITORII ROMANI» cele scrise asupra D-lui I. A. Basarabescu.

Și s'a gătit de soacră mare, cu rochie de mătase prăzului și cu pană la cap; a făcut nunta la biserică, a pus lăutari, a comandat bufetul la strada Franceză; au fost berechet pandişpanuri cu inscripția: „Trăiască Napoleon cu soția“, turnate în zahăr; precum și cofeturi cu surprize înăuntru, cu lichior și cu boabe de cafea prăjită.

Apoi și-a condus copiii la gară; a plâns pe peron; iar la plecarea trenului, a făcut semn cu batista până nu s'a mai putut vedeă. De zeci de ori i-a repetat fetei la despărțire:

— Să-l ascuți, maică, să-i fii supusă. Ce-o zice el să zici și tu... Și să nu uiți: Cum veți ajunge la „stație“ să-mi scrii.

Iar ginerelei:

— S'o menajezi, Napoleonică-mamă, că e ca o porumbiță, neînvățată cu răul... Așa am trăit eu cu răposatul fără să ne zicem nici dă-te mai încolo, fără să ne tiranisim sau să ne catigorisim la lume...

* * *

Trecuse un an fără nici o umbră pe noua căsnicie. Napoleon și Iulica își duceau traiul într'o liniște foarte potrivită cuibului ascuns care li adăpostea. Eră o gară mică dar frumoasă; și-i ședeă atât de bine în cadrul verde al dealului.— Un peron cu o singură bancă; un clopot; nici un ceasornic; în schimb foarte multă ederă împodobeă vara stâlpii din față. În dreapta, o grădină cu o brazdă nepretențioasă, dar plină de gingășie: în Maiu dedeau mixandrele și în Iunie se îndesau ca peria la un loc cu rozetele și verbinelile... Lângă brazdă, un chioșc cu zorele: acolo mâncau, acolo — peste zi — cucoana șefului își făcea lectura. Și-adusesese toate romanele dela „Universul“: „Secretul milionarei“, „Idioata“, „Milioanele d-lui Joramie“...

Iarna eră mai greu: în toată gara, numai ei, un angajat și hamalul. Atunci începeă pentru tânăra femeie chinul: trebuia să se închidă în casă, să-i ajute bărbatului la contabilitate, să asculte viscolul, să cânte la piano, să citească și să coasă.

Napoleon n'o oprea dela nimic. Eră un om de zahăr. După

dejun se culcă și nu mai eșeă pe peron decât la cinci, când treceă trenul. Erău numai două trenuri de persoane pe zi și mai rar câte unul de marfă.

Cât timp se odihnea el, ea n'aveă astâmpăr; se așeză la fereastra care da spre linie, își perdeă privirea pe întinsul câmpului de zăpadă, și o coprindeau gândurile, ba chiar o grija neînțeleasă:

„Doamne, ce nebuună sunt: Ce am de mă simt măhnită? Oare îmi lipsește ceva! N'am mamă, n'am bărbat?“

Și se întorceă atunci spre el, îl contemplă în tăcere, luă binisor batista și se ducea să-i șteargă de pe frunte, de pe obraz, broboanele de nădușală.

— Bibiloiiu mamei! Cum doarme el de frumos. Par'că e un îngerăș!...

La cinci îl deșteptă, făcând sgomot la clavier. „Sârba popilor“ și „De ce nu-mi vii“ erău cântecele lui favorite. Pe amândouă ea le cântă pe din afară, cu acelaș bas de naționale, pe care îl întrebuintă și la hore și la valsuri și la polci. Lecții de piano nu luase niciodată. Cântă numai „după ureche“. Pianul l-aveă printr'o întâmplare: Coana Luxița da bani cu dobândă pe amanet. „Cineva“ care nu s'a înlesnit să-i plătească 150 de lei, îi lăsase acest „imobil“ pe vecie, și dumneaei l-a făcut de zestre fetei. Profesor nu i-a adus. Ce să mai cheltuească? La conservator n'a dat-o, pentru ca să nu vie în „contacturi“ cu toate „haimanalele“. Tot din pricina asta n'a vrut s'o mai lase să urmeze școala profesională până la sfârșit, ci a retras-o.

— Fata mea are avere: n'am s'o fac nici profesoară, nici telegrafistă, nici actoriță. Să-i dea Dumnezeu un destin bun și fără viții; că atât cât știe la pian și carte... i-ajunge.

Destin, la coana Luxița, înseamnă bărbat.

* * *

La câțiva kilometri mai sus de stația lui Napoleon, eră o gară mare, lângă o reședință de plasă. Șeful de acolo, d-l Traian Popovici, eră familist mai vechiu. Cucoana d-lui mai în vârstă decât soțul său, eră din Mizil, se numea Sultana,

fi plăcea conversația și era foarte simțitoare. Din nimica i se părea că ai vrut „s'o atingi cu vorba“ și te lăsa încremenit cu cine știe ce răspuns înțepat. Napoleon nu se dusese de loc să le facă vizită cu nevasta, ca vecini noi, după obicei. Și trecuseră opt luni dela însurătoare. Această lipsă de respect nu putea s'o ierte ușor, tocmai dumneaei, cuccana unui șef de gară mare. Zilnic se plângea bărbatului :

— Ce zici tu, Popovici? Cum găsești conduita, maniera șefulesei dela vale? Se poate atâta mojiție? A, bucureștencele astea sunt renumite de fanfaroane și îngâmfate! Cine mai e ca ele?...

De altfel, în căsnicia Popovici, sărmanul Traian nu însemnă nimic. Coana Sultana îl stăpânise cu gura, cu nervii, cu răutatea. Singurile lui clipe liniștite, erau când soseă trenul; altfel nu-l lăsa în pace nici chiar în biuro, lângă registre, și acolo găseă să-l citească, să-l scoată din răbdări cu cine știe ce noutăți neplăcute: sau că a fugit servitoarea, sau că s'a spart o farfurie; că a dat supă în foc, că s'a isorăvit zahărul, cafeaua...

— Să faci bine să cumperi, domnule?... Eu nu sunt învățată cu mizeria. Neam de neamul meu n'a știut ce e sărăcia. Să dai unui conductor să ne ia unt eștin dela Ițcani... Și apoi, ce, mă rog? D-nii cantonieri au lăsat obiceiul plocoanelor? Alt'dată, fără să le mai zică nimeni, la două zile trebuia să pice mai o găscă, mai un purcel; și acum nimic! Ori au gust să-i dăm afară?

Și după o pauză :

— Nu e vorba, capul răutăților tot D-ta ești, că par'că ți-e frică să le o spui verde. Ah! că nu e aici săracul nenea Iancu de la Slatina, cum ți i-ar mai face spilkă pe toți, doamne?

La început, Popovici se supără: văzând însă că n'o scoate la căpătâi, slăbise din ce în ce mai mult tonul. Tăcea, orce ar fi zis dânsa. Tăcea blestemând din inimă ceasul în care se hotărâse să-și lege traiul cu „sgriptoroiaca“, cu „baba“. Tăcea deocamdată: I se promisese o mutare la București. O așteptă. Pe urmă?

„Pe urmă sunt hotărât: nu mă va mai „me nici han-tătar! M'a ofțicat, mi-a mâncat tinerețea, zilele...“

O săptămână a stat pe gânduri coana Sultana, cum să po-trivească lucrurile ca să le dea mojiților dela vale, peste nas.

Intr'o Duminică și-a luat bărbatul :

— Hai dragă, la dumnealor la vizită!

Și s'au dus, pe un vagonet condus de doi cantonieri.

De altfel, ziua era bine aleasă: La Napoleon mai erau și alți mosafiri: Silvicul cu nevasta și cu fata, precum și piccherul șoselei, cu familia sa destul de numeroasă, mai ales în copii de doi, cinci și nouă ani. Intr'un cuvânt casa plină.

Momentul răsbunării era deci nimerit. Coana Sultana înaintă fără sfială spre Iulica și îi întinse mâna cu o pricte-me exagerată; apoi îi zise tare :

— Dacă nu mă 'nșel madam Manolescu?... Mă recomand Popovicioaia... și pe soțul meu Traian Popovici, șef de gară clasa I, vecin cu D-v., care n'am avut onoarea să vă cunoaștem, fiindcă, trebuie că așa e acum moda: ai mari la ai mici întâi, iar nu ai mici la ai mari, cum ar fi datorria; fiindcă trebuie că...

Aci se opri puțin ca să înghiță și să mai răsufle. Napoleon profită și o întrerupse :

— Scuzați, vă rog! Scuzați și D-v.! Vream de mult să venim; dar, cu treabă, cu daraveri — ca omu — am tot dat zi peste zi... Scuzați, vă rog!...

Bietul Napoleon la așa rușine nu se așteptase! Roși peste măsură, obrajii îi dogoreau.

Dar cei mai schimbați la față, fură Popovici și Iulica.

Erau cunoștințe vechi. Cu câțiva ani înainte, Popovici, împiegat la gara de Nord din București, șezuse la coana Luxița, care, până a nu i se face fata mare, da o cameră mobilată cu chirie.

Popovici fusese ultimul chiriaș, când tocmai atunci Iulica împlinise cincisprezece ani și nu mai urmă la școală. Coana Luxița avea s'o ție de acum în colo acasă, ca să învețe me-najul: — să scuture odaia chiriașului, după ce acesta plecă.

să facă bulion, să strecoare supa și să se pieptene cu părul în sus.

— Domnuțe Trăenică, îi zicea adesea lui Popovici coana Luxița — numai pe D-ta te mai știu chirieș, fiindcă ești om cum se cade și te bucuri de bună *reputanță*. — Dar altul! Să-mi dea și milioane! Nu mai îmi trebuie... S'a mărit fata acum, D-le Trăenică; trebuie să ne gândim la un ginere, că de : o să-i vie și ei destinu, d'acu 'n colo...

Apoi, după un oftat ușor :

— Eu una, nu mă rog altceva la Dumnezeu, D-le Trăenuș, de cât să-i dea fetei mele un bărbat bun și cum se cade ca D-ta. Știu că i-ar fi halal!

Dacă tocmai atunci se apropia Iulica, muma o îndepărtă :

— Ei, ce cauți? De ce veniși? Nu e treaba D-tale aici între oamenii mari...

Și Iulica fugea răsând.

Popovici o mângâiasă adesea, ca pe un copil; nici odată nu luase în seamă vorbele coanij Luxița. El plutea pe atunci prin alte visuri: Eră vorba de o avansare, care îi și sosită odată cu mutarea la Mizil.

Coana Luxița primi vestea cu o sinceră mâhnire.

„Rău îmi pare că-l pierd. Ce bunătate de om! I-ași da fata de acum! — Dar cum să-i zic? Nu pot! Am obraz... E chestie prea „delicioasă“...”

La Mizil, Popovici se însură cu coana Sultana, care-i aducea șapte mii de lei zestre — din care trei *trusou* — precum și protecție. — Coana Sultana eră de familie foarte bună: un frate al dumneaei — fost cărciumar — trăia acum din al dumnealui, eră consilier comunal în oraș și putea ori când să puie o vorbă bună pentru avansarea lui Popovici.

Coana Luxița îi perduse de știre fostului chirieș, eră supărată că nu-i scrisese; acum îl critică :

— Un ingrat și Traian ăsta... Se vedeă bine că e on *interesant*: la el numai cu interes aveai trecere. A plecat de un an și n'a avut el filotimia să-mi scrie două rânduri...

* * *

Și acum când se revăzură, Traian și Iulica rămaseră o clipă muți. Printr'un ciudat instinct însă, nu-și deteră pe față cunoștința.

Iulica devenise voioasă, îndatoritoare. Față de atâta bunăvoință, coana Sultana crezută că lecția d-ei a izbutit pe deplin, și deveni mai ertătoare, mai prietenoasă.

În Duminica următoare, Napoleon și Iulica fură invitați la Popovici la masă. Săptămâna întreagă fu pentru femeia lui Napoleon un șir de visuri extraordinare. Eră cu desăvârșire absorbită în gânduri. Întreg trecutul, răscolit de vederea domnului „Trăenuș“, toată copilăria ei duioasă, reînviă. Monotonia, izolarea, tristețea neînțeleasă, pieriseră acum. De se uită pe fereastră, de-a lungul liniei ferate, cele două șine ce se pierdeau în zare odată cu stâlpii telegrafului, nu-i mai păreau acum posomorâte. Nu! Ele duceau ici, la câțiva kilometri, la fostul ei chirieș, la bunul d-nul Traian, care cu vorba lui blajină, o mângâiasă adeseori, care adeseori îi adusesese bomboane și la ziua ei cadouri. Avea și acum un „neseser“ cu oglindă dela dumnealui...

„Doamne, ce copilă sunt de răs singură! Unde e mama să am cu cine vorbi; să ne amintim cum intram în odaie la dânsul, cum îi scotoceam prin lucruri și îi găseam scrisori cu „poze“, cum îi luam din parfum și ne spălam cu săpunul dumnealui *tridace*. Am să îi scriu mamei să vie!“

Eră — învederat — o schimbare. Ea însăși o văzută cu groază, căci când voi să-și redeștepte după prânz, bărbatul ca de obicei, simți o silă, o sfială neobișnuită.

Nu putu să-i mai zică nici una din mângâerile de mai înainte; nici nu-l mai șterse pe frunte, ci :

— Napoleon, scoală-te că trece trenul! Ce e lenea asta pe tine azi?

Când se vedeă singură, o prindea o voioșie nespusă. Se uită la geam pe linie, se ducea la calendarul american și număra foile până Duminică, luă șapca lui Napoleon și o puneă pe cap... Liniștea o găseă numai la clavier. Acolo se adăncea în gânduri, în visuri de fericire, cântând cu o mână încetișor cântecul favorit al lui Traian: „Idila“.

„Treceai la pășunare
„Cu oile-ți frumoase“.

Nevasta silvicului și a picherului căutară să se întâlnească a doua zi chiar, după vizită.

— Ai băgat de seamă, soro?

— Cum nu, draga mea! Dar ce, eram moartă! Să dea Dumnezeu numai să mă 'nșel.

— De, și eu tot așa zic; dar prea se 'nvinețiseră la față amândoi. Mai ales dânsa se pierduse de tot. Mie mi-a fost și silă și am plecat...

— N'ai văzut ce zăpăceală? Nici dulceața ca lumea nu ne-a dat; numai o vișină pe fundul linguriței... Alt' dată ne umplea farfurioara...

— *Anfen*, om trăi și om vedeă, zise pichereasa, care învățase pe vremuri o clasă la călugărițe.

Acasă, coana Sultana se grăbi să-și dea părerile...

— Ce zici, Traiane? E curățică șefuleasa dela vale, dar cam găsculiță... Să-i arătăm însă că mizilencile sunt mai ceva ca bucureștenele. E vorba de ambiție; să le dăm masă bună: Ca mezeluri cartaboși, tobă și parizer; apoi curcan cu coconare și cu stafide, crap umplut și ca prăjituri „blamanjè“ de care-ți place ție. Gândesc c'o să-i săturăm cu atât și n'or aveă ce să critice.

În adevăr, Duminica următoare fu un adevărat chef. Cei mai dispuși erau coana Sultana și Napoleon. Coana Sultana mai ales eră de nerecunoscut. Ii reușise prăjitura și o încântă.

— Am potrivit-o minunat și din zahăr și din vanilie și la copt... Nu e așa?

Iar Napoleon în culmea entuziasmului mărturisî că:

— Așa prăjitură n'am mâncat de când sunt. Imi ling și degetele.

— Complimenturi, complimenturi, d-le Napoleon! Așa sunteți D-v. bărbații: galanți și cavaleri... E o blamanjea ca toate blamanjelele... dar, bunătatea D-v.

— Lăsați vă rog, coană Sultana, lăsați vă rog că eu sunt sincer... Și să-mi dați voie să închin acest pahar...

Toți se ridicară. Eră un toast.

Napoleon vorbeă? Bravo! Nevasta sa îl auzeă, cel puțin, pentru întâia oară.

— Să-mi dați voie în fine să închin acest pahar în sănătatea sexului frumos. Trăiască sexul frumos pe care l-am subținut și-l voi subține toată viața; să trăești în fine, M-me Popovici, și tu, nevastă și femeia în fine română...

Și-și sărută femeia. Apoi obosit de vorbă și de vin îl înecă tusea, o tuse grozavă de om gras.

M-me Popovici profită de împrejurare, ca să-și șteargă lacrimile. Eră mișcată.

După masă, trecură în salon la catea.

„Coanii Sultani“ nu-i mai treceă dispoziția.

— Am gust, d-le Napoleon, să te bat la un picțet pe o băncuță. Vrei?

— Vreau.

— Hai să vedem care pe care. Iar D-v. stați coala să ne fiți martori.

Iulica sezu. Traian însă, trecu în odaia vecină despărțită de salon printr'o ușe deschisă. Acolo se apropie de o masă pretextând că are de citit jurnale. În realitate, se așezase drept în fața femeii lui Napoleon, care plină de fiori neînțeleși și de teamă, primea cu atenție semnalele pe care numai un șef de gară le putea mânui cu atâta măiestrie. Lucrul eră înțeles: În jacheta doamnei Manolescu se strecurase un bilețel.

Acasă ea îl desfăcu, îl citi în taină. Eră o telegramă c. f. r., plină de sentimente:

„În numele vechei noastre prietenii, nu mă refuză. Poimâine, Marți, dânsul pleacă la București, am făcut eu rost. Viu acolo pe la două. La revedere!“

Și se ținu de vorbă...

Cele d'întâi clipe fură mute... Apoi:

— Sărut mâna, madam Manolescu!

— Bună ziua, D-le Popovici!...

— Nu m'aș fi așteptat odată cu capul să te văd femeia lui Napoleon...

- Nici eu pe D-ta... însurat așa repede.
- Ce face coana Luxița ?
- Mersi bine...

Apoi tăcură. Iulica stă rezemată de coada pianului și se uită în jos. La picioarele ei Mițisor, pisoiful, tot îndemnat la joc, agățându-i-se de cutele rochiei. Popovici obosit ca de o povară, se așezase oftând pe canapea. Un glas îndepărtat îi șoptea încet la ureche cele din urmă cuvinte rostite : „mersi bine“...

- Știi că am concediu de zece zile — zise el.
- Sunt mutat la București..
- Da ? Imi pare rău...
- Mie însă bine, foarte bine...
- Cum ?

— Da, căci la București am de gând să mă stabilesc singur. — Singur sau cu cineva care mi-o plăcea mie... Numai să vrea acel cineva. Aici îmi stă toată fericirea, tot viitorul, toate speranțele mele.

Și se ridică, luându-și șapca. Făcând doi pași spre ușe, apoi se opri hotărât în fața Iulichii :

— Chestia e accelerată ; trebuie să-mi dai răspuns cu mare înțelegere ; am venit expres...

— D-le Traiane, dar nu te 'nțeleg !

Înțelesese însă bine; se vedeă după mișcările ei nervoase, după clipirile ochilor, din care zadarnic se silea să alunge chinurile ispitei...

Cum, va să zică, are prilejul să scape de închisoarea, de mormântul acela ? Să stea lângă mama ei și cu un soț bun ca d-nul Traian ? O, dar așa vis de fericire n'a avut mai sfânt în viață o șefuleasă izolată ! — Ea, fată cu pian, cu dotă, cu trusou, și frumoasă, nu eră menită de sigur să se piardă lângă un Napoleon Manolescu-Pletea, care nu știă decât să se 'ngrășe, care se 'ngrășase așa de mult, încât ochii îi rămăseseră mici ca două alice în fundul capului ; care dormea în nesimțire, mănca și bea în nesimțire...

„Ah, de ce nu l-a călcat trenul, înainte de a-l lua eu ?“

— D-le Traiane, nu 'nțeleg... Ce vrei ?

— Să mergi cu mine, să fii femeia mea, fiindcă mi-ai fost dragă totdeauna. Te-am regretat și am avut remușcări, dar eră prea târziu. Acum sunt hotărât : Vreau să scap de călău, de babă...

— Acum e și mai târziu d-le Traiane. Ce-ar face ursul meu ? Și apoi : Ce o să zică mama ? Lumea ? O, nu ! Fugi, D-le Traiane, fugi Traiane dragă, fugi ispito, nu merg...

Și întorcându-se spre candela aprinsă făcând semnul crucii. Ochii îi înmotau în lacrimi.

— Iulico.. Iulico fată... Vrei să mă vezi tăiat în două de mașină ? Iacă : Mă duc să m'asvârl înaintea trenului 759 care sosește acum... Adio, Iulico, adio pentru tot-d'auna ! Nici al tău dar nici al babei...

— O, nu ! Stai, stai !

Și atunci îi reveni Iulichii în minte o scenă la fel dintr'un roman ; nici acolo contesa nu-l lăsase pe marchiz să plece. Ceva mai mult : își aminti chiar cuvintele eroinei, și le repetă aici.

„Ei bine, d-le, fă din mine ce vrei ! Soarta, viitorul ca și trecutul meu cel nepătat sunt în mâinile d-tale... Ordonă“...

Popovici se uită mirat. Îi plăcuse ținuta solemnă a tinerei femei și se simți încurajat ; o sărută pe frunte, ca în timpul copilăriei, și i dete planul : Fuga avea să fie poetică : Sâmbătă, la 12 noaptea, pe drezină...

Cât timp ținuse întâlnirea, hamalul cumpărat de piche-reasa, se dusesese să-i raporteze.

Îndată aceasta trimise la femeia silvicului, și amândouă, din vârful dealului, ascunse într'un pavilion, priveau mișcările din gară : Plecarea lui Popovici fusese văzută.

A doua zi, Napoleon și coana Sultana primiră scrisori anonime.

Coana Sultana avea un bun : nu eră geloasă. Atât de jos își socotea bărbatul pe lângă ea, „și ca origine și ca poziție, și ca creștere și ca tot în fine“, în cât nu s'ar fi coborât să-l nănuiască. Arată lui Traian scrisoarea și zise :

— Uite ce lume rea. Cum ne văzură mai intimi cu șefuleasa lui Napoleon, hop cu anonimă. Noroc că nu prea mă

sinchisesc... Tu și muțră de amor ! Asta trebuie să fie dela Popeasca a silvicului ; Moldoveanca aia numai de intrigi se ține.

Napoleon se arată și mai nepăsător. Nu și-ar fi stricat el nici un dram din grăsimea ce-l împodobeă din belșug, pentru un fleac din gura lumii. Dete scrisoarea nevastei :

— E adevărat că a fost pe aici Popovici ?

— Da !...

— Ei, și ce te-ai roșit ? Nu fii copil ! Nu știi că eu nu sunt d'ăia ? Ce e dacă a venit omul ? Trebuie să fi avut treabă cu mine ; o fi crezut că nu plecasem și poate vrea să-mi spue ceva. L'ai primit bine ? I-ai dat dulceață, cafea ?

— Negreșit !

— Ei brava, brava ! Să-i fi dat și o țuică !

Și rupse anonima.

* * *

Sâmbătă seara, coana Sultana avea un somn nespus. Făcuse toată ziua șerbet de zahăr ars, și eră obosită.

Napoleon — ca de obicei — dormea pe sforăite. Avusese la masă icre cu ceapă, care-i făcuse un somn...

La 12 Iulica auzi duruitul drezinei, trecând prin gară : Se ducea înainte la kilometrul 101, locul de întâlnire.

Iulica așteptă. Iși strânsese într'o legătură giuvaericelele și ce avea mai bun. Pe când le așeză, o innecă plânsul. Par'că nu făcea bine, ce făcea. Și de zece ori se hotări să-și calce cuvântul. Ceva însă o îndemnă cu putere : făgăduise. Nici contesa din roman nu se purtase altfel cu marchizul.

Se cobori binisor. Liniște și întunec...

Peronul gol. Zăpada sclipea la lumina unui felinar afumat, de lângă șine.

La un kilometru în vale, Popovici așteptă.

Doi oameni conduceau drezina. Fu o fugă ciudată, ne mai pomenită : roatele duruiau ca la un tren. Aerul rece și emoțiunea îi făcea pe fugari să tremure, înfundați în blăni...

* * *

Teribilă deșteptare a doua zi. De o parte un șef, de alta o șefuleasă, se sculară văduvi.

Două bilete pe masă, le vesti cruda realitate :

„Adio, coană Sultano, care n'ai știut să menajezi un bărbat de zahăr !“

„Adio, d-le Pletea... Nu făceai de mine. Nu ne potriveam la caracter“.

Nici unul nici altul nu se mai îndoiau asupra cauzei fugii. Anonima nu mințise.

Hoțul

Sâmbăta, tribunalul nu prea are de lucru. Când se făcū patru, ajutorul de grefă Anastasiu își închise condica și porni cu inima strânsă pe Calea Rahovei, spre casă, unde l'șteptau două odăițe mai mult goale și o nevastă searbădă, tăcută, care, la fie-care vorbă răspundea sfios și rar:

— Cum vrei dumneata.

Iar mișcările le făcea numai după poruncile lui, date în silă, căci el însu-și avea nevoie de cineva care să-l îndemne.

Sila se schimbasese cu încetul în necaz și Anastasiu, om așezat de fel, ajunsese — cu femeea lui — să vorbească răstit. Iar ea mai rău se zăpăcea, iuțea pașii fără spor, scăpă lucrurile din mână, se împiedică de praguri, par'că ar fi făcut-o într'adins. Din pricina astă, el începū s'o părăsească, mai întâi câte o zi întreagă, apoi mai multe, pe rând.

Când sosea acasă, o zărea pândindu-l la fereastră — printre garoafele din ghivece — cu niște ochi de câine bătut. Abia dacă îl întrebă printre dinți :

— Măine iar pleci ?

— Firește...

— Tot cu zilele ?

— Cu zilele... Dacă trebuie.

— Cum vrei dumneata...

Numai după ce rămânea singură, isbucnea în blesteme, pe care le repeta apoi proprietăresei aidoma.

Așa o ducea ajutorul de grefă de patru luni, de când se însurase cu fata aceasta din Râmnicu-Sărat.

Iar acum, după ce de dimineață o amenințase că va lăsa-o, se întorcea de vreme, cu gând să-și schimbe hainele de cancelarie și să născocoască o nouă plecare pentru alte două zile.

Când ajunsese acasă, găsi ușile date de perete, iar înăuntru, pustiu. Dulapul gol de haine. Puținele mărunțișuri de prin casă, pierite. De pe mescioara cu un picior din mijlocul odăiei, sburase albumul de cărți poștale și scrumiera cu pisică.

Anastasiu eși în mijlocul curții fluerând a pagubă. Dar nu-l auzi nimeni. Atunci se hotărî să bată la ușa proprietăresei.

Coana Minodora îl primi cu mânicile sumese, dând din umeri :

— De, maică, m'am mirat și eu destul. N'am văzut când s'a dus, bat-o vina. Azi dimineață, cum ai plecat dumneata, mi s'a pierdut Jantilică și am eșit în ulicioară să-l strig, că nu știu ce focu are de s'a făcut așa ușarnic dela o vreme. L'am găsit tocmai la tramvai. Se ducea să-l stâlcească prostu. Când m'am întors cu cățelușul în brațe, m'am pus să-l dojenesc în gura mare, în mijlocul curții, doar m'o auzi dumneaei, să vie afară și să mai stăm de vorbă, căci — ce e drepturile — avea și ea multe pe inimă, sărmana. Când colo, nimeni. Mă duc la ferestre, fac mâna strașină și mă uit înăuntru. Tipenie. Intru în casă, caut o chiem : Coană Lucrețico în sus, Coană Lucrețico în jos. Ia-o de unde nu e. Iepuroaica de fată, se vede că s'a înțeles să meargă și ea după dumneaei, că cine a mai văzut picior de Parachivă de azi dimineață ?

Apoi lovindu-se cu mâinile peste șolduri :

— Ei, dar nu știi încă una : nu e o jumătate de ceas, de când a venit un băiat prelung la față, cu birja și cu un geamantan. L'am întrebat pe cine cată. Mi-a spus că e fratele dâșii... I-arni zis...

Anastasiu o întrerupse :

— În casă a intrat ?

— Cum să nu ! Și a stat o bucată bună de vreme. Apoi a eșit cu geamantanul și a luat-o pe jos... Pe urmă...

Dar rămase cu vorba neisprăvită. Ajutorul de grefă plecă aproape fugind. Luă o birje și porni drept la gară. Cel puțin să nu-l scape și pe acesta. Să vadă ce i-a furat, să-l dea pe mâna poliției. Căci nu se poate. Ce rost are venirea lui. Trebuie să fi fost învoiți.

* * *

Încă din ziua nunții Lucreției, băiatul își pusese în gând să petreacă mai târziu, la sora lui, câteva zile. Făcuse economiile cele mai năpraznice, se căciulise cum e mai rău la o mătușe cu dare de mână, ca să-și întregască banii de drum. Examenul celei din urmă clase de gimnaziu îl trecuse cu bine. Soarele de vară îi zâmbea a drum lung. Gazetele aduceau vestea că vor fi trei zile serbări la Cișmețiu. Provincialii vor plăti drumul pe jumătate.

— Ce noroc, socotea el în gând. Stau la sorămea trei zile, merg cu ei pretutindeni. Când ni s'o face sete, bem câte o bere la Opler...

Pentru el, un pahar cu bere era un hatâr de zi mare.

* * *

Comisarul și Anastasiu îl găsiră înghemuit, pe gânduri într'un colț de bancă, într'un vagon de clasa a treia. Băiatul recunoscuse în ușe pe cumnatul său. Se ridică, înfiorat de presimțiri, și vră să-i întindă mâna, zâmbind.

Dar acesta îl arătă cu grabă comisarului strigând, spre spaima călătorilor de pe băncile vecine :

— Ui-te hoțul !

Și-l deteră jos, cu geamantanul în mână, și-l duseră în-treg peronul, ținându-l de mânici, ca pe un tâlhar.

— Are cufăr la bagaje, Domnule comisar. Mi-a furat toată casa, se plângea Anastasiu, galben la față, răgușit de mânie.

Băiatului i se încleștase fălcile și-i înghetase vorba, ca în-

tr'un vis rău. Un tremur nervos îi pornea tocmai din tălpi și-l scutură, par'că, din toată spinarea.

Buzunarele erau goale. Recipisă n'au găsit. Doar bătista și zece lei. Bănuelile cădeau pe bagajul de mână.

Era un geamantan mic, de carton cadrilat, încins cu două frânturi de tînichea văpsită negru, cu văpseaua mai mult ștearsă. În loc de cheie, se închidea cu ajutorul unei frânghiuțe petrecută de două ori împrejur, pe la mijloc și strânsă bine.

Înăuntru, din căptușala de hârtie înflorată ca un tapet, abia se mai țineau fășile rupte, printre care dă fuga un gândac cărămiziu, speriat de lumină.

Comisarul scoase la iveală o cămașe de zi verde, cu pieptul alb. O apucă de-guler și scuturând-o puțin, o lăsă să se desfășoare în toată lungimea. Mânicile abia se mai țineau de umeri, ca doi spânzurați.

Băiatul o smulse infuriat :

— E a mea, domnule.

Pielea întinsă pe umerii obrajilor i se aprinsese ușor în câteva puncte. Se uită la cumnatul său. I se părură că s'a mai imblânzit.

Prinse curaj a-i spune :

— D-ta știi, nene. De când a plecat Lucreția, n'are cine să-mi mai dreagă lucrurile...

În fundul geamantanului gol, mai rămăsese un petic de hârtie și o jumătate de corn :

— Adevărat... Cornul l'am luat de pe masa D-v., zise băiatul. L'am găsit acolo pe o fariurioară... îl plătesc.

Ochii reclamantului erau pe hârtia îndoită cu îngrijire în patru :

— Acolo e recipisa...

Comisarul o desfăcu și apropiind-o de fereastră, în lumina piezișe a apusului, citi rar :

„20 Iunie. Cumnatul meu mi-e drag. Măine mă duc la el în București. Ce bine e să mergi vara cu trenul de persoane ! Până și în stațiile mici te oprește mult și albinele din livezi au timp să intre pe ferestre, să dea târcoale călătorilor, care-și desfăc pe bănci pachetul cu mâncare.

„Un câmp de rapiță, văzut dincolo, prin ușile deschise ale unui vagon de marfă, se arată ca într'un tablou luminos, cu o căpiță aurie de fân, în fund spre stânga, cu un zăvoiu vioriu, pierdut în ceața zării, la dreapta...

Pe băiat, abia acum îl prădădise lacrimile, care alunecau grăbite, una după alta, dealungul obrazului, și de pe obraz pe pieptul hainei.

Comisarul se uită lung în ochii întunecați ai lui Anastasiu:
— Doriți să închei proces-verbal pentru bucata de corn?...

Străinul

— Nuvelă —

Îi mersese bine trebile lui domnu Tănăsică și, din slab ce eră, de-l osândiseră și doctorii și babele, începuse omul să prinză față; pielea i se întinsese pe obraz că i-o puteai tăia cu un fir de mătase; se rotunjise ca un măr domnesc și când te uitai la mustața lui mică, la ochii lui copilăroși, ai îi zis că e un băetan crescut în neștire, iar nu omul serios trecut de cincizeci de ani, proprietar de casă, stăpân de prăvălie și însurat de nu se mai ține minte.

E drept că nici nu preă cunoscuse necazurile. N'avusese copii, nu dase faliment, iar în privința banilor deschisese totdeauna ochii în patru. Nu se născuse pe lume omul care să-l înșele. De altfel și firea îi eră bună. Coana Fănica, nevasta dumnealui de ce nu pusese nici un dram de carne de când se măritase? An după an o lăsă tot mai uscată și mai costelivă ca pe o nucă fără noroc.

Ei, dar tot ce e prea mult nu e sănătos. Grăsimea lui domnu Tănăsică se întrecuse cu gluma. Începă să-l supere. După un umblet, după o vorbire ceva mai îndelungată, găfâia ca un găscan. De câteva ori, s'a întors dela afaceri cu birja. Nu e vorba, ședeă și departe, tocmai în strada Francmasonilor.

— Să-i ia ciorile de frasoni, se plângea sosind acasă

domnu Tănăsică, mai mult ca să închiză gura coanei Fănicii să nu-i zică de ce cheltuește.

Vara, mai cu seamă, o ducea greu de tot. Căldura îl înecă în așa hal, că îi era frică să nu înțepenească într'o bună dimineață la teșghea. Ascultă de sfaturile prietenilor și se duse la un doctor mare. Când pătrunse în salonul bogat unde trebuia să aștepte, la rând cu alții, îl străbătă un fior de descurajare. Să ajungă până într'atâta, el, omul sănătos și voinic ca tunul, să alege după meremeturi ! Când îl chemă înăuntru, era galben și pielea feței îi lucea.

Doctorul îl desbracă la cămașă, îl ciocăni pe osul pieptului, îi lipi o pâlnie de lemn pe inimă, îi ascultă respirația, îl puse să zică „A ! !” Când isprăvi, domnu Tănăsică pare că mai prinsese viață.

Eră un doctor cam posac, scurt la vorbă.

Îi dăte o rețetă ; apoi adăogă :

— Dumneata trebuie să mergi negreșit vara viitoare la Marienbad ca să urmezi o cură serioasă ; altfel o pățești.

Domnu Tănăsică eși în stradă cu urechile țiuind.

Se paropie de zidul casei doctorului, puse rețeta la înălțimea ochilor, scoase un plaivaz lătăreț de zugrav și scrisse sub iscălitura medicului — ca să nu uite — vorba „marinbad“.

Apoi se îndreptă spre casă, dus pe gânduri.

Două zile a umblat buimăcit căutând pe cineva care să fi fost la Marienbad, ca să-l întrebe cum se călătorește până acolo, cum e localitatea, cât e de scump traiul, ce tren trebuie să ia, și altele.

Și află că Herman, negustorul de mărunțișuri din colț, Herman cu care nu vorbea de câțiva ani, fusese cu o vară mai 'nainte la Marienbad. E, dar erau certați ; se ciocniseră din niște vorbe. Herman aflase dela cineva că domnu Tănăsică l'ar fi ocărând pe toate potecile, făcându-l târtan și șarlatan. Atunci i-a trimes și el răspuns printr'un cunoscut că e lipsit de *condițion*, ceeace pe domnu Tănăsică l'a costat așa de mult încât i-a făgăduit că o să-i moaie oasele. Dar, nu și-a pus mintea cu el.

Acum trebuia să uite tot. Să se umilească la Herman, să umble după dânsul, ca să se împace. N'a stat mult pe gânduri. De când cu Marienbadul, Herman se ridicase grozav în ochii săi.

— Ei, și ce a fost între noi ? Un fleac de nimic...

Seara, după masă, pe când la biserica din apropiere se auzea toaca de denie, domnu Tănăsică deschidea cu sfială ușa lui Herman.

Avu norocul să-l găsească singur, ca să nu mai vază și alții cum se înjosea. Câteva clipe s'au privit lung. Mai cu seamă negustorul de mărunțișuri puțin îngrijat se uită cercetător vrând să-i citească din ochi gândul. Și îi ghici repede, căci fața pietroasă a domnului Tănăsică zâmbea toată.

— Uită și dumneata, domnule Herman.

Și-i întinse mâna.

Iar când Herman află scopul venirii, abia putu să-și stăpânească bucuria. Cinstea ce-i făcea domnul Tănăsică eră destul de mare. Dar acesta nu trebuia s'o simtă. Și-și încruntă cât putu sprâncenile și-și increți fruntea deasupra nasului. Din vorba lui plină de spor însă, din belșugul de lămuriri ce îi da, un om mai băgător de seamă ar fi văzut ce e în inima fostului dușman. Dar domnu Tănăsică n'avea acum vreme de cercetat șiretenia oamenilor. Dumnealui venise cu o sumă de întrebări, își luase hârtie și creion și-și însemnă de zor răspunsurile de aur ce primea dela vechia sa cunoștință.

Și într'adevăr, află multe lucruri : Până unde să meargă cu un tren, până unde cu o clasă ; la ce hotel să tragă la Viena, cât să dea la hamal, cât la birjari și cât la chelneri. Mulțimea bacșișurilor îl înspăimântă și-l făcu să ocărăscă cu indignare. Toate le putea ierta nemților, dar pomana asta cu sila nu-i intră în cap cu nici un preț.

— Dar dacă n'oi avea poftă să le dau ?

— Atunci te înjură.

— Ei și ? Ce-mi pasă mie de paguba lor. Rămâi cu golanii la chimir ?... Lasă domnule Hermănel, că în asta am să te întrec eu pe dumneata pe acolo.

Partea grea de tot însă fu limba. Nici domnu Tănăsică nici coana Fănica nu știau nemțește. Domnu Herman se legă să le arate câteva vorbe trebuincioase. Până în Iunie mai aveau două luni. Un ceas de lecție pe seară le-ar fi folosit mult. După închiderea prăvăliei, Herman putea veni la dânsii. Nu eră lucru așa mare ; mai cu seamă că domnu Tănăsică ținea magazin de băuturi și aveau cu ce să-și petreacă de urât.

În noaptea aceea se despărțiră târziu. Ca o mică încercare, domnul Herman se grăbi să-și înceapă întâia lecție, urându-i noapte bună în limba germană, pe care o cunoștea de lecțiile hotărâte.

— *Gudi nacht!*

— Gude, gude, răspuse domnu Tănăsică râzând. Măine seară te aștept.

Coana Fănica, femeec blândă și ascultătoare, cam tăcută din fire, primi să iea și dumneaei, alături de bărbatul său, lecțiile hotărâte.

Lucrul însă nu merse așa de ușor cum se credea. Bietul Herman își pusese în joc toată inima și toată știința. Amândoi soții holbau ochii, lăsându-l să vorbească aproape câte un sfert de ceas, tăcând ca mușii. Iar când el, crezând că i-a deslușit pe deplin, se uită cu mulțumire în ochii domnului Tănăsică și-i zicea : „Acum spune și dumneata“. Acesta, încurcat, luă creionul, se uită crunt când la hârtie, când la Herman, oftă ; apoi, izbucnind deodată :

— Cumă ? Ia mai spune odată :

Cumă eră prelungirea disperată a lui cum, eră vorba care eșia fără știre din gura bietului domn Tănăsică, nedumerit îndestul de vorbele fără înțeles ale profesorului.

Și Herman nu-și pierdea curajul. Mai spuneă încă odată și încă odată. Ba, mai des își eșia coana Fănica din răbdări și-i făcea observație :

— Dar fie, omule, că greu mai pricepi. Unde îți sunt gândurile ?

La care, domnu Tănăsică răspundeă cu filosofie :

— Ia las'o domnule Herman, să spue și dumneaei odată, c'a priceput până 'n tindă.

Coana Fănica făcea atunci niște ochi de om vinovat, întorcea capul și începea să rază ca o fetiță.

În multe rânduri, domnu Tănăsică a moșăit și a siorăit de-a binele. Nu știu cum, dar glasul lui Herman, gros și tremurător, ca de berbec, ascundeă în el un balsam așa de bun pentru somn, încât — la venirea lui — soții Tănăsică abia îl auzeau dându-le bună seara din ușă, și începeau să caște. Poate și lecțiile de nemțește îi apăsau cu greutatea lor.

Îndrăcită limbă ! strigă uneori domnu Tănăsică la disparare.

Cu timpul, lecțiile se răriră. Se făcură de trei ori pe săptămână. Apoi numai odată. Coana Fănica se plângea de dureri de cap, iar Herman par'că făcea cură de pastramă: venia la ei cu prea multă sete. Îi speriasse.

Totuși vorbele de căpetenie fuseseră scrise într'o condiuță cumpărată anume pentru călătorie. Din cele mai neobișnuite, una singură prinsese rădăcini temeinice, în creerul muncit al domnului Tănăsică : vorba *besezt*, care înseamnă pe românește : ocupat, și pe care domnu Tănăsică o rostea aidomă cum o auzise din gura profesorului : „bezeț“... Pe toate celelalte, par'că i le ștergea din minte cinevă, până a doua zi, cu buretele. Domnu Tănăsică se pomeneă peste zi cu bezeț în gură, din senin. Când avea ceva de căutat prin casă și se împiedică în drum de coana Fănica, o da în lături ușor cu mâna, zicându-i :

— Bezeț, Fănico.

Când isprăvea de adunat la registru și-i eșia socoteala bine, lovia cu pumnul în teighea, răsufând cu mulțumire : „Bezeț !“ Iar dacă se'ncurcă în vreun loc, la vre-o țifără și nu-i dă de căpătâiu, își aduna gândurile, cântând la piano pe genuchi cu mâna stângă și repetând în neștire : bezeț, bezeț, bezeț, până prindea greșala. Bezeț îl urmărea la masă, pe stradă, pretutindenă. Simțea o deosebită mulțumire să'l pue, ca sarea în bucate, oriunde avea nevoie să îplinească un gol.

Dar tocmai bezeț i-a adus cea mai mare supărare în călătorie. Că altfel, — ce să zică ? — să-i dea Dumnezeu sănă-

tate bietului Herman, că-l învățase tot de bine. Cum zisese ei, așa s'a și împlinit. Condicuța cu vorbe nemțești făcea minuni. Doar la ducere, în gară la Pesta, l'au cam supărat hamalii, cari tot inghesuindu-se, eră să dea pe Fănica jos. Dar atâta le-a fost : s'a întors și a strigat la ei odată pe românește de i-a băgat în pământ :

— Ia ascultă onorabile ce vă imbulziți așa în nesimțire ? Unde vă treziți aici ?

Uitase că e în țară străină. Tocmai pe urmă și-a adus aminte că trebuia să le zică : „E, mein Herr was ist das ?“ și îi veni să răză singur.

În colo, toate merseseră strună. Nimerise casă ieftină, doctor bun. Cura de apă îi topea grăsimea. În ajunul plecării, cumpără dela un turc pentru Herman, ca recunoștință, o ȝigaretă frumoasă de lemn de vișin, pe care se citea în litere săpate : „Marienbad“.

Părăsi băile nemțești în toiul verei după ce avusese grije să se cântărească din ajun.

Ajunseră la Viena cu bine. Aici însă încurcă trenul acțelerat și — ca să nu parză vremea — fu silit să ia un altul de persoane, care făcea o noapte întreagă până la Pesta. Veni ră la gară de vreme. Vorbi conductorului la ureche, prietenos și tainic, mai mult cu semne decât din gură. Scoase o piesă de cincii coroane și i-o strecură pe furiș, strângându-i mâna și zicându-i tare pe nemțește : „Gut“. Șeful trenului, cu o chee îngustă, le deschise un compartiment de clasa doua, și după ce-i ajută la bagaj, îi încuiă înăuntru. Traseră perdelele. Erau fericiți. Domnul Tănăsică se lăsă în vestă, își desfăcù butonul dela pieptul cămășii și începù să-și facă vânt cu un cvantail de hârtie, cumpărat cu patruzeci de heleri din gară, din pricina zădufului. Dase cam mult, dar eră și frumos, pestriț și zugrăvit cu două capete de nemțoaice pieptănate lins și cu chipul fără umbre.

Când trenul începù să se miște, domnu Tănăsică își făcù trei cruci și deschise fereastra, pe când coana Fănica întindea tartane și geamantane pe locurile libere. Pe cer, un sfert de lună roșiatic părea că aleargă să se ia la întrecere

cu trenul. Câmpul trimitea în vagon, în chipul unei adieri ușoare, valuri-valuri de căldură. Ziua fusese o arșiță nesuferită.

La ușa vagonului încercase în trei rânduri cinevã. Domnu Tănăsică și coana Fănica, își făceau semne cu arătătorul la gură și așteptau înghemuiți până încetã primejdia. O umbră pe sală nu mai avea astămpăr. Treceã de colo până colo și din când în când par'că stã s'asculte în dreptul lor. La oprirea într'o stație, tocmai în clipa când cea din urmă sguduitorã a vagonului îi făcù să cadã fără voe pe canapele, o chee se suci în ușa și un domn cu pălărie moale, cu un geamantan de mânã și cu un tartan cadrilat pătrunse înăuntru.

Ca un tigru, domnu Tănăsică sări din colțul dela fereastră unde îl trântise smucitura trenului, și arătând jumătate politicoș, jumătate poruncitor lucrurile întinse pe pielea neagră a canapelelor zise cu un glas ascuțit :

— Bezeț ! !...

Străinul însă părù că nu-l aude, își asvârli lucrurile în plasa de sus, dete binisor la o parte un tartan al coanei Fănicii și se așezã din greu, scoțând un „uf“ prelung de oboseală și căldură, cu ochii țintã în zare.

Domnu Tănăsică și coana Fănica își țintuiră ochii pe el. Eră un om înalt, voinic, mai mult bãlan, cu mustața groasă, bine îmbrăcat de altfel ; cine știe ce lighioană de neaniț moșic, care le-ar putea face scandal.

Cu toate astea, domnu Tănăsică mai făcù o încercare și zise ceva mai domol de astădatã către coana Fănica :

— Bezeț... de ce nu înțelege că e be-zeț !

Străinul întoarse capul și-l fulgerã cu ochii. Domnu Tănăsică se făcù că se uitã pe fereastră.

Toți tăceau, pe gânduri.

Apoi negustorul se uitã la ceas și făcù un semn din sprânceanã nevestei.

— Ei, dar știi că e târziu ! Noi nu ne mai culcãm astãsearã ? Dacă dumnealui nu se simte, nouã ce ne pasã. Ia scoate pernele din geamantan și culcã-te pe toatã banca. Eu o să mă chinuesc cum oi puteã dincoace....

Și zicând, se și trânti pe cele două locuri rămase libere în partea sa și-și întinse picioarele până în dreptul necunoscutului, mai-mai să-l atingă. Acesta se făcu că nu pricepe și încluse ochii.

Domnu Tănăsică și coana Fănica veneau cu capetele față în față. Un mare neastâmpăr nu-i lăsă să doarmă. Le eră par'că frică să apropie geană de geană. Făcuseră ochii mari și îi plimbau pe florile de pe tapetul vagonului, pe regulamentul nemțesc pus în ramă neagră, pe globul lămpii din tavan, unde jucă uleiul la lumina gălbue a flăcării, lăsând urme grase când într'o parte când într'alta, după cum îl apleca iuțeala trenului.

Domnu Tănăsică văzu îndată pricina răului. Îl muncea setea. Mâncase în gară tot lucruri sărate, care-l prădăseră odată cu căldura. Când privirile li se întâlneau, zise așa de tare că străinul tresări ușor :

— Fănico, știi ce-am uitat noi ? Să luăm o sticlă de apă. Și până mâine e o vecie. Jos la gări nu mă dau să mă tai. Ne-am topiit ! Ce ne facem ?

La stația următoare, necunoscutul se ridică și eși fără să-și ia bagajul. Vagonul, fiind cam la urmă, se opreă în dreptul câmpului de unde se auzeau țârâituri de greeri prelungi și lenese, întrecându-se cu pufuitul greu al mașinei.

Deodată soții Tănăsică săriră în sus. De afară venise pe fereastră un glas îndepărtat, care rostise o vorbă sfântă.

— Ai auzit, Fănico ?

— Dar tu ai auzit ?

Tăcură s'asculte. Glasul se apropiă ; acum deslușiră bine :

— Apă rece !

Strigase chiar sub fereastra lor. Amândoi dând năvală, scoaseră capetele. O umbră se depărtă repede. Auzeau din ce în ce mai pierdut : „Apă rece !“

— Ala cu apă ! ! strigă domnu Tănăsică răgușit, cu glasul stins, uscat. Și făcu un semn zadarnic cu mâna. Dar umbra pieri fără să-l auză, trenul plecă și domnu Tănăsică băgă de seamă atunci, că dacă Fănica nu s'ar fi înghesuit și ea în geam, ar fi avut și glasul și brațele mai desghețate

și n'ar fi scăpat din mână apa rece atât de scumpă în clipele acelea. Incepu s'o certe, s'arunce pe ea toată vina :

— Dar dumneata ce te mai vârai, soro dragă ? Urît mi-a fost mie femeia când se amestecă în toate. Bine e acum să mor de sete și am plecat fără apă ?

Străinul intră ; se așeză la loc. Domnu Tănăsică urmă fără sfială să-și dojenească nevasta. Trenul alergă neobosit ; iar setea creștea par'că din ce în ce, chinându-l tot mai tare.

La stația apropiată, nimic. La ceal'altă, glasul binecuvântat se auzi iar. Niciodată vorba *apă rece* n'a sunat mai dornic și mai scump în urechile Domnului Tănăsică. Dar umbra fugea nebunește. Strigătele desperate ale însetatului călător dela urma trenului se pierdură în pustiu câmpului, în noaptea oarbă. Când văzu că-i sboară și de rândul acesta, simți că-l înecă paraponul și plânsul. De astădată, Fănica nu mai eră de vină. Iar între stații timpul părea o veșnicie și sărăturile ațâțate de căldură îi ardeau ficiții.

Străinul eși pe afară la fiecare stație.

— Neamtu ăsta nu mai are astâmpăr — zicea domnu Tănăsică infuriat. Imi vine să-l iau de un picior și să-l asvârl să nu se mai vază.

Până după miezul nopții cele două vorbe de aur „apă rece“ mai cântară la încă două stații. Umbra se depărtă ca în visuri fără s'o poată prinde. Domnu Tănăsică abiă deslușea o pălărie cu marginile lăsate în jos, un guler de haină ridicat ascunzând aproape jumătatea capului. Ce putea face ? O soartă blestemată părea că-l urmărește. Simtea că încă o noapte ca asta l'ar slăbi mai rău decât Marienbadul.

Răcoarea nopții îl mai liniști. Coana Fănica adormise. Se trânti la locul lui, își propti cu necaz tălpile în șoldul drept al necunoscutului — care nu zise nimic — și simți că ați-pește.

I-au deșteptat lumina aurie a soarelui și dogoarea care începuse să încingă perdelele strânse. Domnu Tănăsică deschise ochii, își lipi și deslipi buzele ca și cum ar fi gustat ceva și se uită la Fănica.

— Mi-e gura amară. Par'că am mâncat fiere

Tovarășul de călătorie se ridică și eși pe sală.

Domnu Tănăsică rămase câtva timp pe gânduri. Apoi își duse mâna pe frunte, căscă de două ori tare și zise :

— I-ascultă, Fănică, mie îmi răsare în minte o bănuială. Cine avea să strige în stațiile astea nemțești apă rece pe românește ? N'o fi vr'o iscoadă ? Mă gândeam la jupănu...

Și arată cu degetul cel mare spre ușa pe unde ieșise necunoscutul.

Dar coana Fănică râse :

— Ce copil ești... Bine că nu fuse cineva să te audă. Dumneata nu știi că aici în Transilvania sunt Români d'ai noștri care se găsesc cum s'ar zice supuși Ungurilor ?

— Ce tot spui, Transilvanie la Viena ? Ia lasă-mă soră...

— Ei, știi că-mi plăcuși ! Vrei acum să mă'nveji pe mine istoria Românilor. Are haz !...

Și-l stăpâni cu o privire atât de triumfătoare, încât domnu Tănăsică își aduse numaidecât aminte cu cine vorbește și nu mai zise nimic...

Dumnealui eră un simplu băiat la stăpân pe vremea când Fănică urmă la profesional.

Trenul intră în gară la Pesta, necunoscutul veni, își luă liniștit bagajul și vr'u să plece. Dar un prieten care-l aștepta, sărise în vagon, veni la el și vorbiră românește. Domnu Tănăsică îi auzi și crezû că-i vine dambă. Apa de Marienbad îi tăiașe puterile, îi lustruise obrazul ca pe un ibric de aramă, și'l slăbise, par'că-l vedea printr'un ochian care se micșorează.

Simțea că nu mai e cel de altădată, că altfel nu s'ar fi uitat că e în țară străină. I-ar fi arătat el calpuzanului să-și mai bată joc, să facă oamenii să se prigorească de dorul după apă o noapte întregă.

Domnu Dincă

Pietriș înegrit, fum negru, ziduri negre... În fund, maldăre de cărbuni, gheenă uscată, fără foc, fără putere sub bolta depărtată a cerului, către care țintește, drept, vârful coșului. Câteva traverse ruginite, șurupuri stricate, o roată de batoză, un drug îndoit, înroșesc pământul. Aici, numai când ploaie mai zâmbeste curtea. Cărbunile udat, aruncă sclipiri, iar băltoacele, prinse ici-colo în ochiuri, oglindesc lumina oarbă de sus. Iarba, câmpul, munții ce departe sunt ! Dacă tot pământul ar fi așa, cum ar trebui închipuit iadul atunci ?... La poalele grămezei de cărbuni, un mușetel rătăcit, unul singur, topaz pierdut în întuneric, crește. Sămânța lui a biruit pământul otrăvitor, a crescut printre tovarășele moarte.

Speriat, cu petalele pline de funingine, veghiază între străini ; bolnav uitat de rude în spital. Albina, care-i dă târcoale, mai rău îl turbură. Fluierul fabricii îl neliniștește, ca un vis rău.

Dela poartă, printre zăbrelele grilajului, poți citi de departe : *Turnătorie... Atelierele* ; iar la dreapta, la o casă mai mică, d'asupra ușei : *Biurou*. Aici se găsește cel mai rău om din fabrică : contabilul. Il chiamă domnu Dincă, e gras, cam în vârstă, poartă un inel cu briliant, pantaloni cu genuchi, și tușește până când se 'neacă. Nu fumează, nu bea,

nu merge la teatru, nu citește nimic. Adună la registre, vorbește puțin și schimbă lucrătorii. Mai cu seamă schimbă lucrătorii, fără milă. Înaintea lui domnu Dincă n'are trecere nimeni. Nu știi prin cine să pui o vorbă bună pe lângă dânsul. E singur, fără al noulea neam. Doar nevasta. Însă cine poate s'o vadă? Nu se arată, nu primește oameni dela fabrică. E de familie, rudă cu stăpânul, și tot dumneaci l'a făcut și pe domnu Dincă aci contabil. Atâta se știe că l'a luat de jos, din *proști*.

Acum, în ziua de Înălțare, curtea fabricii e și mai tristă. O singură clipă de viață, la marginea orașului: un pui de mașină trece grăbit, ducând spre atelierele gărei două vagoane stricate.

Domnu Dincă e în birou; stă de vorbă cu un prieten din copilărie. Prietenul e vorbăreț, îi zice pe nume, îl bate pe genuchi, îl apucă de guse. Domnu Dincă nu prea e obișnuit cu de-astea: își tot face vânt și râde mânzește.

Tănuiesc mereu. Prietenul îi povestește cum în călătoria lui s'a îndrăgostit de o străină și a luat-o.

„Cum știi, nu eram hotărât să mă'nsor. Cu inima însă nu te joci, Dincă dragă“.

Urmează un basm de un ceas, în care ochii albaștrii, genele lungi, versurile, muzica, izbesc din timp în timp urechea domnului Dincă, și-l fac să dea din cap, în semn că a înțeles. În urmă, se ridică și el serios, — cam pe gânduri — închide ușa binișor, și se apropie de prieten:

— Te pricep. Cu dragostea nu e de glumit... Eu unul, dacă nu știam să-mi pui frâu la timp, nu era să fiu azi unde mă vezi și ce mă vezi.

Apoi, cu un fel de spaimă 'n ochi, ascuțindu-și glasul ca o femeie, adăogă:

— Ce vrei? Mă orbise de tot!! O iubeam...

Și, sub îndemnul amintirii, cu vorba lui cam întreruptă, contabilul fabricii scoate și el la iveală unica iubire încolțită pe vremuri în inima lui pustie.

Și nu știu cum, dar în haosul acela trist, ascultând glasul-i searbăd, cât e de greu — din ființa domnului Dincă, din con-

dica unsuroasă de pe birou, din lucrurile ce-l înconjoară — să poți simți căldura sărmanei iubiri, pe care o cântă, par'că într'adins, ca s'o defaime. Atunci — de-ți îndrepti ochii afară, pe fereastră — prinzi tot rostul durerei mușete-lului singuratic, crescut în curtea mohorâtă a fabricii, la poalele grămezei de cărbuni.

